

sadil v obliki parka. Učitelj napravljaj je izlete v sosedni gozd, fantje pa z njim; tukaj je bila smréka, ki mu je dopadla, tam borovec, tam brinjev grm, tisa in mecesen, in kmalu imel je lepo zbirko drevja, ko jo je v svoj park presadil. Vsako drevo je dobilo tablico s svojim imenom.

Med tem, ko nam je gospod učitelj te lepe reči razkazoval, odpró se šolska vrata, in vun stopajo učenci spremljevani po mlajšem učitelji. Nekaj učencev gré mirno proč, drugi hitijo pa po orodje. Nekaj jih užé natanko vé, kaj imajo storiti, druge pa učitelj še le poučuje. Predno se naš spremljevalec k nam nazaj vrne, kajti tudi on je v nekem učence poučeval, gledali smo tiho lepo vedenje učencev. Pri tem nas je iznenadilo delovanje otrok tikoma zrelega sadja, ne da bi kdo kaj odtrgal. Mi vprašamo gospoda učitelja: Ali otroci ne trgajo sadja? Užé dolgo ne, pravi gosp. učitelj, vsi vrtni pridelki so otrokom skor sveti, in gotovo je šolski vrt dobro vzgojevalno sredstvo, otroke odvaditi nepotrebnega poželenja.

Za nasadom, obstoječim iz visokega lepotičnega grmovja, je prostor za pridelovanje in obdelovanje komposta. Vse, kar se na vrtu najde in kar se ne dá več porabiti, se semkaj zmeče ter če je mogoče, še primeša gnoja, cestnega blata in gnojnice iz stranišča. Kompost napravljati naučili so se srenjčani še le od učitelja.

Sedaj stopimo bliže na zaledinjeni prostor, kjer najdemo v majhnih lešicah rasteče razne rastline: Gospodarske, strupene in zdravilne rastline.

Vidite gospóda, pravi gospod učitelj, to je moj ponižni botanični vrt; na tem dobim za nazorni pouk potrebnih rastlin, kolikor jih ne dobim na drugih delih tega vrta. Ta prostor imajo pa otroci še posebno radi in to zarad veliko lepih cvetic; veči učenci pa pridno prebirajo tablice z imenom rastline, ter se tako najbolje poučujejo v rastlinstvu.

Ko smo pri odhodu hoteli izraziti gosp. učitelju naše priznanje, zavrnil nas je rekoč: Ako tam v senci, obdan ód svoje obitelji, sedim ter vidim pred saboj ta vrt in mi občutki rekó, da se imam le sebi zahvaliti za vse to, kar tu vidim, potem bi z nikomur na svetu ne menjal, in bi nikdar mesta mojega delovanja, to je, šole in vrta ne zapustil. V težavah in obilem delu pretekla so prva leta, da, celó denarne žrtve moral sem trpeti, pa z veseljem sem vse to storil. Marsikako zasmehovanje me je žalilo pri tem ali onem delu in le pregovor: „vztrajnost pelje do cilja“ me je tolažil. Veliko mi je bilo včasih pretrpeti od občanov, pa ko sem gojil moje rastline, ako sem opazoval njih razvitek, ako me je iznenadilo kako lepo cvetje ali sad, če sem videl, da je ljubezen do vrta in do narave tudi prešinila učence, potem povrnila se mi je vedno vnovič delalna moč in onemogli roki dvignili ste se vnovič k delu.

Šolski vrt ne more vzrasti čez noč iz zemlje; treba je leta in leta, ako se hoče kaj poštenega narediti in vender se nikdar ne izgotovi, ker vedno se človek še kaj boljšega, novega naučí.

(Po „Nov.“)

Človek,

v pogledu na njegovo telo in dušo s kratkim návodom,
kakó si ohraniti in utrditi zdravje.

(Za šolo in dom sestavil **Janko Leban.**)

(Dalje.)

§. 21.

Prepona.

Prepona loči prsno otlino od trebušne. Ona je kožnata, čez prsno otlino razpeta mišica. Kadar vdihamo, prepona pritisne na drob, zmanjša spodaj trebušno otlino ter

razširi prsno otlino. V prsni otlini napolnijo se tedaj vsi napihneni pljučni mehurčki sè zrakom. Pri izdihu pa se prepona vzdigne, rebra se ponižajo, odvečni zrak ide ven in ž njim tudi gorka nečista sopara.

§. 22.

Č u t i l a.

Zunanje vtise vzprejema človek s peterimi čutili: z vidom, sluhom, vohom, okusom in tipom. Čutila so dušno orodje. Ona imajo pa tudi zunanje organe, na katere deluje vtis od zunaj. Ti organi tičejo se telesa. Razmotrivanje o čutilih spada k nauku o človeškem telesu in tudi k dušeslovju.

§. 23.

O k o.

Organ vida je oko. Človek ima dve očesi, ki ležite pod čelom v koščeni otlini na maščobnem. Oko je sestavljeno s treh poglavitnih delov: z vidnega živca, zrkla in postranskih organov.

Vidni živec — tudi „vidnik“ imenovan, po priliki je tako debel kakor peresna cevka in stopa po očesni duplini iz možganov v zrklo, kjer se razdeluje v prav tenka vlakenca.

Zrklo je ota oblica obstoječa iz več kožic, katere ležijo druga nad drugo in ki očesu hranijo potrebne mokrine. Ena teh kožic — šarenica — je včasih plava, siva, črna i. t. d. ter očem barvo določuje. V sredi očesa nahajamo kristalno lečo, tako imenovano zato, ker je čista in svetla kakor kristal. S pomočjo te leče nastajajo v očesu podobe gledanih rečij in stvarij; vidni živec pa, ki vodi v možgane, provzročuje, da se nastalih teh podob zavedamo, t. j., da jih vidimo. Omeniti nam je tudi zenice. Ta je okrogla črno-svetla jamica, skozi katero lahko vidimo očem na dno. Zenica se v temi širi, a v svetlem krči.

Mej postranske organe štejemo najprej 6 v očesni duplini nahajajočih se mišic, ki obračajo oko na vse strani. Vejice pokrivajo oko pri vsakej nevarnosti; one se nehatno zapirajo. Trepalnice odklanjajo od zgoraj padajočo svetlobo ter varujejo oko, da vanje ne dohaja prah, pot i. t. d. Obrvi nam služijo v krasoto in v to, da nam pot ne teka v oči.

Kratkovidni ljudje morejo čitati le, ako bukve tik pred oči postavijo; dalekovidniki pa pomaknejo čitanko daleč od očíj. Zdravo oko dobro vidi predmet, če je 21 do 24 cm oddaljen od očesa. To daljavo imenujemo dogled. Kratkovidneži in dalekovidniki si pomagajo z naočniki ali očali, pri kojih izbiranji pa je treba previdno ravnati.

Očesu časih tekočina izteče; v tem slučaju človek oslepí. Komur postane očesna leča neprozorna, pravimo, da mu je „bel prišla na oko“, vsled česar tudi izgubi luč očíj.

§. 24.

U h o.

Organ sluha je uho. Zunaj je podolgasto-zavito, tù in tam tomunasto, da zvok bolje vzprejema ter ga vodi v sluhovod. V sluhovodu se nahajajo mnoge žleze, katere izločujejo grenko mokrino, zvano „ušesno maslo“. Ta mokrina provzročuje, da je sluhovod voljen ter da brani prahu in mrčesom v notranjost. Sluhovod je od zunaj širok; a zóži se in se zopet razširi. Na njegovem konci se nahaja bobnič, ki je jajčast, tanek, dobro razpet, jako občutljiv in vodi v notranje uho.

Glas pride po sluhovodu do bobniča, kojega strese. Bobnič vodi te tresljaje v notranje uho dokler ne pridejo do slušnega živca, ki jih možganom naznani. V tem slučaju pravimo, da „slišimo“.

Človeka, ki ne sliši, nazivljemo glušca. Če pride kdo gluha na svet, pozneje tudi govoriti ne more. Takemu nesrečniku pravimo, da je gluha. Vender so take šole — gluhašnice zvane — v katerih se ti nesrečniki izučé, da znajo pisati in brati in časih tudi govoriti.

Popolna gluha nastane le takrat, če se slušni živec uniči.

§. 25.

N o s.

Organ voha je nos. On je otlina obstoječa iz kostij in hrustancev. To otlino deli pretin v dva dela. Znotraj je ta otlina obdana s kožo, katero imenujemo sluznico. Nad to kožo se razprostira vonjalni živec, ki prihaja iz možganov. Sluznico moči neka sluz, nazvana smrkelj. Telesa hlape od sebe silno drobne delce, ki se zrakom prihajajo do nosne sluznice, kjer se zadevajo ob vonjalni živec. Vonjalni živec naznani to možganom, in mi se teh delcev zavemo, t. j. vonjamo jih. Ako je sluznica suha ali premokra, tedaj vonjalni živec nij občutljiv. Iz tega nam je jasno, zakaj ob nahodu ničesar ne moremo vonjati.

Nos se odpira s pomočjo nosnic ne le na zunaj, nego tudi v ozadji ustne votline. Zaradi tega lahko dišemo skozi usta, ali skozi nos. (Dalje prihodnjic.)

Š o l s k a l e t i n a.

(Dalje.)

Letno poročilo trirazredne ljudske šole v Mengeši koncem šolskega leta 1884/85. obsega črtice „iz šolske kronike“, „dobrotnike šole“, „učiteljstvo“, „pregled vseh za šolo godnih in šolo obiskajočih otrok“, „število dečkov in deklic, ki so sposobni, da prestopijo v višji oddelek, ali da so odpuščeni iz šole“ in „učenke in učenke po zasluženju uvrstene“. Za šolo godnih otrok je bilo 330, od katerih jih je v šolo hodilo 316. Poučevali so jih: nadučitelj, katehet, učitelj in učiteljica.

Letno poročilo dvorazredne dekliške ljudske šole s poldnevnikom poukom v Kameniku o koncu šolskega leta 1884/85. kaže učiteljstvo (kateheta, nadučitelja in učiteljico), nekaj „iz šolske kronike“, „dobrotnike šole“ in „učenke po zasluženju uvrstene“ (vkup 188). (Dalje prihodnjic.)

Književstvo.

— „**Izgleđi bogoljubnih otrok**“ iz vseh časov krščanstva. Spisal Ant. Kržič, katehet v nunskih šolah v Ljubljani. So trije zvezki; vsaki zvezek stane lično v platno vezan 60 kr., po pošti 65 kr. Priporočamo jih za darila mladini o raznih prilikah in šolskim knjižnicam.

— „**Ljudske knjižnice**“ 15. in 16. snopič, nadaljuje razne daljše in krajše „pravljice“. Snopič stane samo 6 kr.

— „**Die Kärntner Slovenen**“. Ihre nationalen Verhältnisse und Bestrebungen. Verlegt und herausgegeben von Filip Haderlap. Klagenfurt 1885. Ta zanimljiva knjižica obsejajoča 44 strani prav živo kaže zdanje razmere in potrebe Slovencev na Koroškem. Priporočamo jo učiteljem in učiteljskim knjižnicam.